

Cykelruter på Nordøen

Cykeltur på Nordøen

Starter turen i Tranebjerg, køres nordpå mod Onsbjerg. Lige efter Tranebjerg på venstre hånd ligger Kongehøjen med et bronzerelief af Frederik VII, sat af samsinger 1866 som tak for junigrundloven fra 1849.

Kør videre nordpå gennem Onsbjerg mod Sælvigbugten, som er en af øens bedste badestrande.

Efter at have passeret vejen til Sælvig Havn ses på venstre hånd nogle lave bakker med meget smalle agre kaldet Rævebakkerne.

Ved Sælvigbugtens camping drejes mod

1. Stauns-Stauns Fjord. Ved gadekæret i Stauns kan man dreje til venstre for at komme videre nordpå. Men det kan anbefales at tage et par afstikkere her: Til højre mod flyvepladsen på de inddæmmede arealer. Herfra kan man gå (ca. en kilometer) ud til dæmningen ved fjorden. Fra dette sted ses bl.a. den store Hjortholm, hvor der ligger rester af et borganlæg, antagelig fra 1100-årene. Der er ikke offentlig adgang til øen.

Det kan tillige anbefales at gå ned til fjorden ad kastanjealleen, der i sydenden af Stauns fører ned til en lille bådehavn ved fjorden.

Herfra er der stiforbindelse mod nord langs fjorden. I det lave vand har arkæologer fundet mængder af nedrammede pæle i rækker fra år 400 e.Kr. Træet var takstræ, og meningen med disse pælerækker kan man kun gisne om.

Lige udenfor Stauns ses den flotte udsigt over Stauns Fjord og holmene i og udenfor fjorden. De nærmeste øer hedder Sværm og Ægholm og dyrkes endnu.

Der køres tilbage til gadekæret, hvor der drejes til højre mod Langør. På denne strækning er der en vidunderlig udsigt over Stauns Fjord. Hvor vejen svinger mod Langør er vi på øens smalleste sted og

2. Kanhavekanalen, hvor der ses rester af et af vikingetidens mest imponerende "ingeniørarbejder". Ved årringsprøver har man kunnet datere den til årene efter 726 e.Kr. Det vil sige, at den er bygget omkring det tidspunkt, da Dannevirkevolden mod Tyskland blev opført. Kanalen er omkring 800 meter

lang og gravet tværs gennem øen.

Herefter køres mod Langør. På vejen passeres en stenstrøning af enestående format. Disse enge er yngleplads for tusinder af fugle, bla.a. vadefugle, andefugle og måger. Man passerer forbi Langør kirke, som er et kapel fra 1925 og videre mod

3. Samsø Naturskole – et besøgscenter med naturvejleder, som man ikke bør undlade at besøge. Her fås information om natur, historie, vandreture m.v. Yderligere arrangeres ture for lejrskoler. Ring for nærmere oplysninger på tlf. 86 59 64 54.

Fortsæt mod

4. Langør – Kyholm. Langør, som er Samsøs eneste naturhavn, var indtil 1880 Samsøs vigtigste havn. Det er en naturhavn med fem meters vanddybde, og stedet omtales allerede i de islandske sagaer som en velegnet havn. Indtil for få år siden boede her endnu fiskere, der levede af at fange ål, rødspætter, rejer og hummer.

I flere perioder var der en livlig forbindelse til den lille ø Kyholm, der ses mod nord-nordøst bag odderne. Kyholm er i dag ubeboet, men tjente tidligere flere formål: Som pesthus for Jylland under Den sorte Død 1709-12, som befæstet base under Englænderkrigen 1801-15 og endelig som karantænestation under koleraepidemierne fra 1832-57.

To store skanser, en på Lilleør og en på spidsen af Besser Rev, bevogtede under krigen mod England indsejlingen til fjorden. Begge skanser ses tydeligt fra Langør.

I Nordbybugten ligger et havdambrug, der kan skimtes fra stranden. I de store net opdrættes laks.

Herefter er der ingen vej uden om. Tilbage igen – men en så dejlig natur kan kun nydes, så igen forbi Naturskole og kirke. Ved “den gamle skovfoged bolig” drejes mod Nordby over den 1100 tdr. land store Nordby Hede, som ligger på strandvolde og hævet havbund. Heden er i dag plantet til med fyr, gran og birk – med lidt højskov i den nordlige ende, før Mårup by. Dette er rester af

den oprindelige tilplantning fra 1866, samme år som Hedeselskabet stiftedes. Lige efter skoven ligger

5. Mårup – Mårup Havn. Mårup er en smuk landsby med adskillige gamle huse og gårde. Her vil det være værd med en afstikker til den hyggelige Mårup Havn, hvor der både nord og syd for havnen findes områder med en pragtfuld natur, der er velegnet til vandreture og filosoferen i ro og mag. Fra havnen er der mulighed for at tage på en dagtur til den spændende ø Tunø, hvor biler er bandlyst. Ring for nærmere oplysninger til Samsø Turistbureau på tlf. 86 59 14 00.

Turen går tilbage gennem Mårup, og på vejen videre til Nordby lægger man mærke til

6. Nordby Kirke, der i ensom majestæt knejser i højlandet. De ældste dele af Nordby kirke stammer fra begyndelsen af 1200-tallet, men kirken er præget af mange senere til- og ombygninger. Fra midten af 1500-tallet stammer det spinkle tårn, der peger på forbindelser med kirkebyggeri på Djursland. De store vinduer i syd er fra 1800-tallet. Kirkens fineste inventar er et sengotisk monstransskab.

Kirkens ensomme beliggenhed kan forklares med, at der i tidligere tider lå to landsbyer her, nemlig Søby mellem Mårup og Nordby, og Glistrup i nærheden af kirken. Disse byer blev sandsynligvis ødelagt i 1300-tallet af Lybækkerne.

Fra Nordby kirke køres mod

7. Møgelskår. En imponerende istidskløft, et meget smukt og fint udformet smeltevands-skår og en del af Nordby Bakker, som i det hele taget er et særpræget morænelandskab, som er en helt speciel naturoplevelse, man ikke må snyde sig selv for.

Tilbage mod

8. Nordby som er særdeles interessant i kraft af sine mange velbevarede fredede huse, og som for nogle år siden fik titlen "Danmarks bedst bevarede landsby".

Byen blev – efter ødelæggelsen af Søby og Glistrup, og hvor beboerne flyttede sammen i Nordby – anlagt som en dobbelt rundby med gadekær og forte (åben plads) i midten og et stort antal gyder, der nu har fået de gamle navne tilbage. Udover den spændende atmosfære i byen er der mindst fire ting, der er værd at kigge nærmere på:

Klokketårnet. Da lyden af kirkeklokkerne i Nordby Kirke sjældent kan nå byen, ringes der morgen og aften, samt ved gudstjenester og andre kirkelige handlinger, med klokken i det gule klokketårn, der ligger lige ved gadekæret.

Majstangen. Søndag efter pinse, prydes majstangen med flag, hvor de unge i Nordby rider Sommer i By. Oprindelsen til denne skik fortæller sig i historiens tåge, og selv om den har ændret sig lidt i tidens løb, har indholdet været det samme i århundreder – måske helt tilbage til hedensk tid.

Bybrøndene. Der var oprindeligt fem bybrønde, som i gammel tid opdelte byen i distrikter, roder. Fire af disse stensatte brønde er bevaret, og de er bemærkel-sesværdige ved deres store dybe og kedelagtige facon.

Gadekæret. Særlig ved gadekæret, som er Nordbys idylliske centrum, kan man endnu fornemme, hvorledes en dansk landsby så ud i tiden før udflytningen. Da bønderne flyttede ud, var det nemlig kun udlængerne, der blev nedbrudt, mens stuehuset blev stående og solgt til beboelse. Mange af disse stuehuse eksisterer endnu rundt omkring i byen.

Fra Nordby køres enten mod

9. Issehoved, som ligger ca. 4 km nord for Nordby. Området er tilgængeligt for offentligheden, og der ligger en parkeringsplads for enden af vejen. Det må anbefales at følge stien til venstre gennem til et overraskende udsyn over de vestvendte skræntpartier, over Issehoveds lyse sandodde og havet. Herfra kan man fortsætte ad skrænten langs havet mod odden, der ligesom Danmarks nordspids, Grenen, skifter udseende efter vind og strømforhold. Hvis man har lyst til en lidt længere vandretur, er det muligt at gå rundt om Issehoveds østsides skrænter, hvor der også er en særdeles god badestrand. Her ses de markante "fårestier", som er dannet ved gentagne små

jordfyldninger som følge af jordens vekslende vandindhold.

På vejen til eller fra Issehoved, er det værd at besøge

10.Samsø Labyrinten, som er optaget i Guinees Rekordbog, som verdens største labyrint. Det er en skovlabyrint med 50.000 træer og et rigt dyre- og planteliv. Der er 5 km stier med fabelagtige træskulpturer. Ring for yderligere oplysninger til 86 59 66 59.

11.Naturcafe Rosendal. Her kan man bl.a finde insekter og andet fra haven og se dem under mikroskop.

Eller mod

12.Ballebjerg, som ved kysten vest for Nordby, med sine 64 meter, er øens højeste punkt.

Fra bakken med udsigtstårnet er der mod vest en flot udsigt til Jylland og den lille ø Tunø med omkring 70 beboere. Mod øst ser man ind over Nordby, og der er tillige et herligt blik over øerne udenfor Stauns Fjord.

En lille sti fører nedad mod stranden.